پښتو

دویمه برخه

لیکوال: محمدرحیم درانی

د بخښونکي او مهربان خداي په نامه

د پښتو ژبې توري								
ا	ب	پ	ت	ټ	ث	ج	ځ	چ
ح	څ	خ	د	ډ	ذ	ر	ړ	ز
ژ	ږ	س	ش	ښ	ص	ض	ط	ظ
ع	غ	ف	ق	ک	ګ	ل	م	ن
ڼ	و	ه	ء	ي	ی	ئ	ې	ۍ
				ے				

د پښتو د توريو د لوستلو لارښود

۱. ټ: چې د انګریزي ژبې د T په شان لوستل کیږي.
۲ . ځ: چې له "ت+ز" څخه جوړ شوي دے.چې په ساکنې"ت" شورو کیږي او په " ز" ختمیږي.
۳. څ: چې له"ت+س"څخه جوړ شوي دے.چې په ساکنې"ت" شورو کیږي او په "س" ختمیږي.
۴ . ډ: چې د انګریزي ژبې د D په شان لوستل کیږي.
۵. ړ: چې د لوستلو په وخت، د ژبې سر پاسه تالو سره لګي او بیرته ستنیږي.
۶. ږ: چې په پیښور کې په " ګ" سره او په قندهار کې په " ژ" سره لوستل کیږي.

۷. ښ: چې په پیښور کې په "ت+خ" سره او په قندهار کې په "ش" سره لوستل کیږي.
۸. ڼ: چې له "ن+ړ" څخه جوړ شوې دے. او د لوستلو په وخت یې دواړه اوازونه سره له خولې او پوزې راوځې.
۹. ي: دې ته درنه ي ویل کیږي او په درنه طریقه ویل کیږي. چې په پیښور کښې په دې "ی" لیکل کیږي.
۱۰. ې. دې ته سپکه ې ویل کیږي او سپکه ویل کیږي لکه په عربې حروف لین.
۱۱. ئ، ۍ: دواړه راکښل کیږي خو لومړی د جمع مخاطب علامت او دویمه د مؤنث (مفرد او جمع) علامت دے.
۱۲. ے: دا هم د سپکې "ے" په شان ویل کیږي خو د مفرد مذکر لپاره راځي. چې په کندهار کښې د دې پر ځای دا "ی" لیکل کیږي.

اصلي او مستعار توري

په پښتو ژبه کښې ځینې توري اصلي دي او ځینې مستعار(یعنې هغه توري چې له بلې ژبې څخه راخستل شوي دي) لکه لاندې توري چې له عربې څخه راخستل شوي دي او په پښتو کښې دا ټکي له اصلي مخرجونو په ځای د هغې د نزدې مخرجونو څخه ادا کیږي. لکه "ص" په "س" سره. او "ح" په "خ" سره. او نور همدارنګ. مستعار توري په دا ډول دي:

ث	ح	ص	ض	ط
ظ	ع	ذ	ف	ق

چې په دا ډول لوستل کیږي

ث / س	ح / خ	ص / س	ض / ز	ط / ت
ظ / ز	ع / ا	ذ / ز	ف / پ	ق / ک

تذکر:

در زبان پشتو حروف مستعار از مخارجی که به ان نزدیک است تلفظ می شود. چون این حروف اصلي پشتو نیستند ، البته برای قران و کتابهای عربی مخارج ان اموخته می شود. و کسانی که مخرج اصلی حروف مستعار را یاد گرفته اند ان را از مخرج اصلی ان ادا می کنند.

لومړی لوست

حمد

زۀ بنده یم تۀ مولا	تۀ بادشاه یې زۀ ګدا
تۀ خالق یې زۀ مخلوق یم	تۀ اعلی یې زۀ ادنی
بادشاهان کۀ امیران دي	ستا د در دي فقراء
څوک لائق د ثنا نشته	تۀ لائق یې د ثنا
تۀ مې مل شې اې خالقه	ډېر خراب دے حال زما

نوي ټکي:

یې: هستي/ را   کۀ: اګر/ اګرچه   څوک: کسی/ کی   **مل**: همراه / ملګرې

ګرامر:

د کلمې ډولونه:

۱. نوم: (اسم) د یو ځاي یا د یو شخص څرګندونه کوي.

۲. ضمیر: هغه کلمه چې د نوم ځاي ونیسي. لکه: زۀ، تۀ، هغه

۳. صفت: هغه کلمه چې د یو نوم حالت او څرنګوالې بیانوي. لکه: ښه سړے، تور قلم

۴. **فعل**: هغه کلمه چې د زمانې په دخالت سره یوه مستقله معنی ولري.

۵. قیدونه: هغه کلمه چې په نوم، **فعل**، صفت یا ضمیر باندې یو قید ورزیاتوي او معنی یې مقید کوي لکه ډېر هوښیار.

۶. ادات: هغه کلمه چې په مستقله توګه معنی نلري بلکه له فعلونو او نومونو څخه د یوې معنا د افاده کولو لپاره استعمالیږي. لکه: "له" " تۀ" په دې مثال کښې " له کوره راغلم، کور ته ځم".

مشق

۱. د دې شعر نثر ولیکئ.

۲. له دې حمد څخه نوم، **فعل**، ضمیر، صفت، قید او ادات ولیکئ.

دویم لوست

پیشو او موږک

یوه ورځ پیشو په لاره کښې د یوۀ موږک سره ملګرې شوه، دواړه یوۀ کلي ته تلل. پیشو موږک ته وویل: " تۀ مخکښې ځه، زۀ به درپسې درځم". موږک ورته وویل: " تۀ مشره یې او زۀ کشر یم، زۀ ستا نه مخکښې نۀ ځم". پیشو بیا موږک ته وویل: "نه، نه په کار دا دي چې تۀ مخکښې ځه او زۀ به درپسې درځم". موږک د پیشو خبره ومنله، مخکښې شو، پیشو ورپسې شوه او په لاره تلل. موږک پیشو ته وویل: څوک چې کوم ځای ته سره ملګري ځي نو په لاره کښې یو له بل سره خبرې کوي. ځکه چې هم یې ساعت تېر شي او هم پرې لاره لنډه شي، نو زۀ او تۀ به هم په لاره ځو او هم به یو له بل سره خبرې کوو. پیشو ورته وویل: "ډېر ښه وایې، تۀ خبرې کوه او زۀ به درته ښه ښه کوم چې ستا وار تېر شي نو بیا به زۀ خبرې کوم او ته به راته ښه ښه کوې.

لومړی موږک په خبرو پیل وکړ، څه لاره چې یې ووهله، موږک په خبرو کښې تود شو، نو پیشو پرې ورټوپ کړ، او ویې خوړ.

نوي ټکي

پیشو: گربه　موږک: موش　لاره: راه　سره: با/باهم　دواړه: هردو　وویل: گفت
تلل:میرفتند　مخکښې: جلو　ځه: برو　درپسې: پشت سر شما　مشر:بزگسال
کشر:کوچک/کم عمر　بیا: دوباره　په کار دي: باید　خبره: سخن　ومنله: قبول کرد
ځکه: چون　تېر شي: میگزرد　وار: نوبت　پیل وکړ: شروع کرد　څۀ: کمی
ووهله:زدند/ طی کردند　تود: گرم　ټوپ کړ: پرید

تذکر

سه کلمۀ "ور، در ، را" ضمائر متصل اند که در اول فعل براي سه نسبت " او، تو، من" در مثل: ورپسې: پشت سراو، راپسې: پشت سر من، در پسې پشت سر تو. ورته، درته ، راته، ورسره، درسره، راسره. و به همین ترتیب.

مشق

۱. له تېر شوي سبقونو څخه ټول هغه ټکي چې پکښې ور، در او را استعمالیدې شي ولیکئ او جملې ترې جوړې کړئ.

۲. د لاندیو ټکو په مرستې لس جملې جوړې کړئ.
لاره ، سره ، دواړه ، مشر ، خبره ، پیل وکړ ، ځکه ، یو له بل سره، وار، په کار دي
۳. د لاندنیو پوښتنو ځوابونه ولیکئ.
الف: پیشو او موږک چیرته تلل؟
ب: پیشو څهٔ وویل؟
ج. موږک څهٔ وویل؟
د: په پای کې پیشو څهٔ وکړل؟

دریم لوست

کوښښ/کوشش

هر څوک باید هڅه او کوښښ وکړي ځکه چې بې هڅې ژوند ګټه نه لري. زهٔ پوهیږم چې تاسو په خپلو درسونو کښې کوښښ او هلې ځلې کړي دي چې دویم ټولګي ته بریالي شوي یاست، پروسږکال چې اکرم په خپلو درسونو کښې کوښښ کاوه نو لومړۍ درجه بریالې شو او اسلم چې زیار ونه ویست (هڅه ونه کړه) ناکام شو او ډیر خفه ؤ، نو تاسو باید په خپلو درسونو کښې کوښښ وکړئ او زیار وباسئ چې ناکام نه شئ.

بې زحمتــه عزت نشتــه زما وروره
که عزت غواړې زحمت درلره بویه

نوي ټکي:
هڅه: هلې ځلې/کوښښ/کوشش وکړي: بکند ژوند: زندګی پوهیږم: می فهمم
خپل درسونه: درسهای خود ټولګی:کلاس/جماعت بریالې: کامیاب پروسږکال: پارسال
زیار باستل: کوشش کردن خفه: ناخوش غواړې: می خواهی بویه: لازم

تذکر

۱. نوم درې حالتونه لري

		اصلي حالت	ارتباطي او فاعلي حالت	ندايي حالت
مذکر	مفرد	سړے	د سړي کور/ سړي ډوډۍ وخوړه	اي سړیه
	جمع	سړي	د سړیو کور/ سړیو ډوډۍ وخوړه	اي سړیو
مونث	مفرد	ښځه	د ښځې خاوند/ ښځې ډوډۍ وخوړه	اي ښځې
	جمع	ښځې	د ښځیو زامن/ ښځیو ډوډۍ وخوړه	اي ښځیو

۲. په ندايي حالت کښې که د يو نوم په اخر کښې "ا ، و ، ي" راشي په داسې نومونو کښې بدلون نه راځي. لکه: ذکريا ، محمدي، خارو او نور چې داسې لوستل کيږي: اي محمدي، اي خارو ، اي ذکريا او داسې نور مثالونه خو ځينې مونث نومونه له دې قاعدې بهر دي لکه: زينب، عترت، نصرت، عشرت.
۳. ارتباتي حالت کښې په فعلونو کښې هم بدلون راځي چې وروسته يې بيانوو.

مشق

الف: د لاندنيو پوښتنو ځوابونه وليکئ.
۱ . مونږ ولې بايد هغه او کوښښ وکړو؟
۲. اکرم څۀ وکړل؟
۳. اسلم ولې خفه ؤ؟
۴. مونږ ته څۀ په کار دي؟
ب: د لاندنيو جملو ژباړه وکړئ:
۱. در خانه ان مردها يک درخت بزرگي است. ۲. در شهر قم زندگی سود زيادی دارد. ۳. شما بايد در درسهای خود زياد کوشش کنيد تا ناکام نه شويد. ۴. من در کلاس دوم هستم. ۵.فرزندان خانمها اينجا هستند. ۶. شوهر ان زن فوت کرده است. ۷. ای مرد! شما کجا زندگی می کنيد؟ ۸. او و پدرش به شهر پشاور می رفتند. ۹. بايد با يکديگر در پښتو صحبت کنيد. ۱۰. در دست ان زن چيست؟
ج: پينځه جملې جوړې کړئ چې پکښې نوم په فاعلي، اضافي او ندايي حالتونو کښې راغلې وي.

څلورم لوست

ښوونکې

ښوونکې زمونږ لارښوونکې دے. هغه موږ ته د ليک لوست ښوونه کوي. ښوونکې مونږ ته سمه لاره ښيي. ښوونکې په ډېره مينه زمونږ کورني کارونه سموي. که مور او پلار زمونږ بدن روزي ښوونکې مونږ ته پوهه راښيي. له دې امله مونږ د ښووکي درناوې کوو او د مور او پلار په څير يې د درناوي وړ ګڼو.

نوي ټکي:

ښوونکې: استاد لارښوونکې: راهنما ليک: نوشتن/ نوشته شده لوست:درس/خوانده شده
سمه: درست ښيي: نشان می دهد مينه: محبت روزي: تربيت می کنند پوهه: فهم

له دې امله: به سبب این درناوې : عزت ځېر: مثل وړ: **قابل** ګڼو: میشماریم /میدانیم/ حساب می کنیم.

ګرائمر:

د جوړخت او پاې له مخې د پښتو د مصدرونو ډولونه:

۱ . لام والا مصدرونه ۲. ول والا مصدرونه ۳. یدل والا وصدرونه ۴. کول والا مصدرونه

۵. کیدل والا مصدرونه (چې هر یو مصدر په دوه ډوله دے. دوه توکیز، یو توکیز چې هر یو په ترتیب سره بیانیږي)

(دې خبرې ته دې ډېر فکر وشي چې کیدل والا مصدرونه مجهول لپاره او لام والا، ول والا او کول مصدرونه د معلوم لپاره راځي: لکه: کار کیدل (کار شدن) کار کول (کار کردن) او له نورو مصدرونو څخه د مجهول جوړیدو خپله لاره ده چې وړاندې بیانیګي انشاءالله.)

۱. لام والا مصدرونه: هغه دي چې یوازې په "ل" پاې ته رسیدلي وي، یعنې د مصدر نښه پکښې "ل" وي، دا مصدرونه په دوه ډوله دي:

الف: دوه توکیز: هغه دي چې له دوه توکیو څخه جوړ وي او تو کي یې د جلا کیدو وړ نه وي.

ب: غیر دوه توکیز هغه دي چې په اصل کښې مصدر ګڼل شوې وي او د تجزیې وړ نه وي.

شمېره	الف-دوه توکیز			ب: غیر دوه توکیز	
۱	پورې وتل	پورې + وتل	آن طرف رفتن	وهل	زدن
۲	پرې وتل	پرې + وتل	زمین خوردن/افتادن	تلل	رفتن
۳	څملاستل	څم + لاستل	خوابیدن/دراز کشیدن	پالل	نګهداری کردن
۴	بوتلل	بو + تلل	بُردن(برای شي که خودر راه می رود)	خوړل	خوردن
۵	پریښودل	پرې + ښودل	رها کردن	غوښتل	خواستن
۶	پرانیستل	پرا + نیستل	باز کردن	موندل	یافتن

۲. ول والا مصدرونه: هغه دي چې یوازې په "ول" پاې ته رسیدلي وي، یعنې د مصدر نښه پکښې "ول" وي، دا مصدرونه په دوه ډوله دي:

الف: هغه چې لومړنې توکې یو بې معنا لفظ وي لکه: ګرځول، چې یوازې "کرځ" څه معنا نه لري.

ب: هغه چې لومړنې توکې یو معنا لروونکې لفظ وي لکه: تورول، چې تور یوازې معنا لري.

شمېره	الف		ب	
۱	تښتول	بزور بردن/ فراری دادن	سپينول	پوست کندن
۲	غورځول	انداختن	مړَوَلْ	کُشتن
۳	ګرځول	گرداندن	جنګول	جنگاندن
۴	خندول	خنداندن	ماتول	شکستن
۵	ژړول	به گريه در اوردن	زغلول	دواندن

مشق

۱. د لاندې ګراف په مرستې سره لس جملې جوړې کړئ.

نوم / ضمير	صفت/ عدد	نوم	فعل
زۀ	شين/ شنه/ شنې	خټکے/ خټکي	لري
تۀ	يو/ يوه	خور/ خويندې	لرم
هغه	تور/ توره/ تورې	ورور/ ورونه	لرئ
مونږ	مشر/مشره/مشرې/مشران	موټک / موټکان	لري
تاسو	کشر/ کشره/ کشرې/کشران	ترۀ / ترونه	لرو
هغوي	پينځۀ	پيشو/ پيشوګانې	لرې

۲. د ښوونکي په حقله شپږ جلمې وليکئ.

پينځم لوست

مسافر

اسلم: په خير راغلې. کريم: خداي دې وبخښه.

اسلم: ته څوک يې؟ کريم: زما نوم کريم ګل دے.

اسلم: دلته څه کوې؟ کريم: دلته کار لرم، دا راته ووايه چې دلته مسافرخانه شته؟

اسلم: هو! دلته ډېرې سراې شته دي؟ خو ته کومې سراې ته تلل غواړې؟

کريم: داسې سراې راوښيه چې ښه ، ارزانه او نږدې وي.

اسلم: چې لږ مخکښې لاړ شې يو چوک دے په چوک کښې ښې اړخ ته يو سراې شته.

کريم: د سراې نوم راوښيه چې غلطه راشخه نه شي.

اسلم: راځه! زۀ هم هغې اړخ ته ځم تاسو ته به سراې هم وښيم او خپل کار به هم وکړم.

(هغوي په لاره تلل او يو له بل سره يې خبرې کولې)

کريم: ډېره مننه، ستا نوم څۀ دے او څۀ کار کوې؟

اسلم: زما نوم اسلم خان دے او د ماشومانو په ښوونځي کښې ښوونکې يم.

کريم: دا خو ډېره ښه خبره ده خداې پاک دې برياليې لره.

اسلم: ته له کوم ځاي څخه راغلې يې؟

کريم: زه له کابله راغلے يم، کور مې په کندهار کښې دے خو په کابل کښې کار کوم.

اسلم: راځه وروره! نن ما سره شپه تېره کړه سبا به خپل کار وکړې.

کريم: نه وروره! په سر دې خير وي

اسلم: ښه کريمه وروره! دغه سراې ده، زۀ ځم، په مخه دې ښه.

کريم: د خداې په امان.(خداې دې مل وي)

نوي ټکي:

دې: تو (ضمير متصل) / حرف ربطي نږدې: نزديک لږ: کمی څخه: از/ با ښې: راست

اړخ: طرف مننه: تشکر ښوونځي: مدرسه لره:(مصدر ان لرل: داشتن) دارد راځه: بيا

نن: امروز ما سره: بامن شپه: شب سبا: فردا مخه: پيش روی تو

گرائمر:

۳. يدل والا مصدرونه: هغه دي چې يوازې په "يدل" پاې ته رسيدلي وي، يعنې د مصدر نښه پکښې "يدل" وي، دا مصدرونه په دوه ډوله دي:

الف: هغه چې لومړنې توکې يو بې معنا لفظ وي لکه: ګرځيدل (قدم زدن/ گشتن)

ب: هغه چې لومړنې توکې يو معنا لرونکې لفظ وي (نوم يا صفت وي) لکه توريدل، جنګيدل.

شمېره	الف		ب		
۱	تښتيدل	فرار کردن	سپينيدل	سپين + يدل	پوست کنده شدن
۲	غورځيدل	افتادن	مْړَيدلْ	مړ + يدل	کشته شدن
۳	خنديدل	خنديدن	جنګيدل	جنګ + يدل	جنگيدن
۴	ګرځيدل	گشتن/ قدم زدن	ماتيدل	مات + يدل	شکسته شدن
۵	ژړيدل	گريه کردن	زغليدل	زغل + يدل	دويدن/ فرادکردن

مشق

۱. لاندني ټکي په جملو کښې استعمال کړئ
مننه، ماسره، ورځ، پینځه، لړ، نن، سبا، اړخ، مینه، مخه.
۲. د لاندنیو پوښتنو ځوابونه ولیکئ.
کریم له کوم ځاي څخه راغلې ؤ.؟
اسلم څه کار کاوه؟
سراې کوم ځاي کښې وه؟

شپږم لوست

د اوونۍ ورځې او وختونه

یوه اوونۍ اووه ورځې لري. نن د خالي ورځ ده، سبا اتوار دے، بل سبا به د ګل ورځ وي او لابله ورځ به نهې وي. پرون جمعه وه بل پرون زیارت ؤ او د هغې نه مخکښې د شورو ورځ وه. د زیارت په ورځ خلک زیارتونو ته ځي د جمعې په ورځ د ښونځي چټي (تعطیل) وي نو د ځان صفایي کوي او د جمعې مانځه ته ځي. د خالي په ورځ ښونځي بیا خلاصیږي د اتبار په ورځ په انګریزي هیوادونو کښې چټي وي. د شورو په ورځ نوي کار شورو کول ښه دي. نن مونږ سبق زده کوو او سبا به د دې سبق پوښتنو ته ځوابونه ورکوو ځکه چې زمونږ ښوونکې وایي: "د نن کار سبا ته مهٔ پریږدئ". د ګل په ورځ به خپل سبق لولو ځکه چې د نهې په ورځ زمونږ ازموینه پیل کیږي. خداي پاک دې وکړي چې ټول پکښې بریالي شو.

نوي ټکي:

خالي	اتبار	ګل	نهې	شورو	زیارت	جمعه
شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهارشنبه	پنجشنبه	جمعه

بل پرون	پرون	نن	سبا	بل سبا	لا بله ورځ
پریروز	دیروز	امروز	فردا	پس فردا	فرداي پس فردا

اوونۍ: هفته هیواد: کشور چټي: تعطیل ازموینه: امتحان خلک: مردم
زیارتونه: زیارات لولو: می خوانیم/ مطالعه می کنیم ورکول: به انها دادن ټول: همه
پریږدول: رها کردن

ګرائمر:

٤. کول والا مصدرونه: هغه دي چې په پاي کښې يې د کول په يوځاي کولو سره يوه بله کلمه جوړه شوې وي، دا مصدرونه په دوه ډوله دي:

الف: هغه دے چې لومړنې جز يې د مفهوم له مخې له کول سره يو او د فعل غوندې وګرځي او جلا مفعول وغواړي. لکه: پورته + کول (پورته کول) بلند کردن. لکه سر پورته کول.

ب: هغه دي چې د معنې له مخې له کول سره يو نه شي او خپله د کول مفعول واقع شي. لکه کرکول، غوبل کول. چې غوبل د کول مفعول دے. او اکثرا لومړے توکې يې يو استعماليدونکې کلمه وي.

ب			الف		شمېره
کاشتن	کر+ کول	کر کول	راضي کردن	پخلا کول	۱
سبزه چيدن/کردن	وابښه+ کول	وابښه کول	پاره کردن	پرې کول	۲
زيادتي کردن	زياتې + کول	زياتې کول	ان ور بردن	پورې کول	۳
ظلم کردن	ظلم + کول	ظلم کول	بالا بردن	پورته کول	۴

مشق

د لاندنيو جملو ژباړه وکړئ.

۱. من او را راضی می کنم.۲. او صندلی را بالا می برد.۳. او بر شما ظلم می کند.۴. کشور من افغانستان کوههای زيادی دارد.۵. دنيا جای امتحان است.۶. کار امروز به فردا نگذاريد.۷. شنبه امتحان ما خواهد بود.۸. پس فردا برادر و دايي من از هرات می ايند. ۹. تو از کدام کشور امده ای.

ج: لاندينې مصدرونه د جدول په مرستې سره صرف کړئ.

مصدرونه				ضميرونه	شمېره
ماتوم	جنګوم	خاندوم	پورته کوم	زۀ	۱
				مونږ	۲
				تۀ	۳
				تاسو	۴
				هغه	۵
				هغوي	۶

ب: له لاندنيو ټکو څخه جملې جوړې کړئ.

خالي، اتبار، ګل، نهې، شورو، زيارت، جمعه، نن، سبا، پرون، پس فردا، پرى روز.

اووم لوست

میاشتې

په یو کال کښې دولس میاشتې وي. لومړۍ میاشت د امامانو میاشت ده. په دې میاشتې کښې د پیغمبر(ص) ګران نمسې امام حسین(ع) په کربلا کښې شهید شوې ؤ. ورپسې د سپرې میاشت ده چې ورته د چورې میاشت هم وایي ځکه چې خلک په دې میاشتې کښې چوري جوړوي او خوري. بیا ورپسې په ترتیب سره لومړۍ خور، دویمه خور، دریمه خور او څلورمه خور دي. بیا ورپسې زبرګه میاشت ده چې ورته د خداي میاشت هم ویل کیږي ځکه چې پکښې خلک ډېر عبادتونه کوي. بیا ورپسې د برات میاشت ده چې دې ته شوقدر او د پینځلسمې میاشت هم ویل کیږي. بیا ورپسې د روژې میاشت ده چې له روژې وروسته د وړوکي اختر میاشت ده او بیا ورپسې میانه ده، یعنې د دوو اخترونو تر مینځ دا میاشت میانه ده. او په اخر کښې د لوي اختر میاشته راځي.

نوي ټکي:

میاشتې: ماهها(جمع میاشته) نمسې: نواده چوري: یک چیز خودني که از ارد درست می شود. ویل کیږي: گفته می شود. روژه: روزه وړوکې: کوچک اختر: عید مینځ: وسط/ درمیان

امامان/حسنیان	سپره	لومړۍ خور	دویمه خور	دریمه خور	څلورمه خور
محرم	صفر	ربیع الاول	ربیع الثانی	جمادی الاول	جمادیالثانی
زبرګه/بزرګه	برات/شوقدر	روژه	وړوکي اختر	میانه	لوي اختر
رجب	شعبان	رمضان	شوال	ذیلقعده	ذیلحجه

ګرائمر:

۵. کیدل والا مصدرونه: هغه دي چې په پاي کښې یې "کیدل" راغلې وي، یعنې د مصدر نښه پکښې "کیدل" وي، دا مصدرونه په دوه ډوله دي:
که چېرې په ټولو "کول والا" مصدرونو د "کول" پر ځاي "کیدل" راوړل شي له لومړي ډول نه یې لومړۍ ډول "کیدل والا مصدرونه" او له دویم ډول نه یې دویم ډول "کیدل والا" مصدرونه په لاس راځي. "کیدل والا" مصدرونه هم ټول ترکیبي مصدرونه دي، مثالونه یې په دا ډول دي:

شمېره	الف		ب		
۱	پخلا کیدل	راضي شدن	کر کیدل	کر+ کیدل	کاشته شدن
۲	پرې کیدل	پاره شدن	وابنه کیدل	وابنه+ کیدل	سبزه چیده شدن
۳	پورې کیدل	ان ور رفتن	زیاتې کیدل	زیاتې + کیدل	زیادتي شدن
۴	پورته کیدل	بالا شدن	ظلم کیدل	ظلم + کیدل	ظلم شدن

مشق

الف: د لاندنیو جملو ژباړه وکړئ

۱. کار گل خان در ماه محرم شروع شد. ۲. در ماه صفر از نان چوري می سازند. ۳. باغ بختور خان اینجا است. ۴. راضی شدن احمد گل در ماه شعبان بود. ۵. آنجا دو تا بچه نواده من هستند. ۶. شهر ښاېسته خان در ماه ربیع الثانی بنا شد. ۷. دو ماه بعد ماه رمضان شروع می شود. ۸. به این مهمانسرا هتل هم گفته می شود. ۹. درمیان دیروز و فردا امروز شنبه است. ۱۰. پریروز ماه ربیع الثاني تمام شد.

ب: لس داسې جلمې ولیکئ چې په هغې کښې د لسو میاشتو نومونه استعمال شوې وي.

اتم لوست

موسمونه/ فصلونه

پسرلے د کال لومړنې فصل دے. په دې فصل کښې هوابنه وي. د غرو لمنې او دښتې په رنګارنګ ګلانو ښایسته او ښکلې وي. بلبلې په باغونو کښې چغیږي. مرغان ځالې جوړوي، کوچیان شنو دښتو او د غرو لمنو ته ځي. کروندګر په خپلو ځمکو او باغونو کښې کارونه کوي. زده کوونکي د خپلو زده کړو لپاره ښوونځي ته ځي. دویم فصل اوړے دے چې دې ته دوبې او د ګرمي هم ویل کیږي. چې پکښې ډېره ګرمي وي. دریم فصل منے دے. چې ځینې خلک ورته خزان هم وایي. په دې فصل کښې د ونو پاڼې ژیړې وي. بیا ورپسې د ژمی وار دے چې پکښې هوا ډېره زیاته سړه وي. واوره وریږي او خلک د ځان ګرمولو لپاره اور بلوي. نو په دې طریقه په یو کال کښې څلور فصلونه تیریږي. چې هر یو فصل ځانله جلا جلا خوند لري. او پکښې بیلا بیلې میوې پیدا کیږي.

نوي ټکي:

پسرلی: بهار لمن: دامن دښته: صحرا ښکلې: ښایسته بلبله: بلبل چغیږي: صدا میدهد مرغان: پرنده ها ځاله: آشیانه کوچیان: خانه بدوش کروندګر: کشاوز ځمکه: زمین اوړے/دوبې: تابستان منے: خزان ځینې: بعضی ژمے: زمستان واوره: برف وریږي: میبارد

ګرائمر:

۱. په پښتو کښې د عربې او نورو ژبو له مصدرونو څخه د(ول، یدل، کول، کیدل) په یو ځای کولو مرکب مصدرونه جوړیږي خو جوړښت یې د پښتو ژبې د قوانینو تابع دے، یعنې هغه نومونه چې په صحیح توري پاي ته رسیدلي وي زیاتره د (ول، یدل) په یوځای کولو او هغه چې په (الف، هـ، ی، ع ، ح) پاي ته رسیدلې وي د "کول،کیدل" په یوځاي سره مصدرونه جوړیږي:

معلوم	معلومول	معلومیدل	التجاء	التجاءکول	التجاء کیدل
قبول	قبلول	قبولیدل	اصلاح	اصلاح کول	اصلاح کیدل
استعمال	استعمالول	استعمالیدل	دعا	دعا کول	دعا کیدل
ظاهر	ظاهرول	ظاهریدل	مناظره	مناظره کول	مناظره کیدل
صبر	صبرول	صبریدل	افتتاح	افتتاح کول	افتتاح کیدل

۲. ځینې ټکي داسې هم شته چې د دې قاعدې پر خلاف هم راتلی شي. لکه ظلم، چې ظلم کول او ظلم کیدل سره جوړیږي. او د "ظلمیدل" او "ظلمول" استعمالول غلط دي.

۳. په پښتو ژبه کښې ټول مصدرونه د جمع مذکر په توګه استعمالیږي. یعنې که د هغه لپاره صفت یا نور داسې څه شې راوړل کیږي نو هغه د جمع مذکر په توګه وي. لکه قبلول ښه دي. ستا صبر کول بد دي.

مشق

الف: د لاندنیو پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. په کوم موسم کښې مرغان ځالې جوړوي؟

۲. په ژمي کښې هوا ښځګه وي او خلک پکښې څه کوي؟

۳. د اوړي نور نومونه ولکئ؟

۴. په مني کښې ونې ښځګه وي؟

ب: د څلورو موسمونو په هکله څلور جملې ولیکئ.

نهم لوست

کسب او کار

کسبګر د خداي دوست دے. په دنيا کښې ډول، ډول کسبونه شته لکه ترکاڼي، بزګري، پښتوب، سوداګري، زرګري، کولالي او داسې نور.
د کسب زده کړه يوه داسې خزانه ده چې هيڅ کله نه خلاصيږي او نه يې غل وړې شي. کسبګر د خپل کسب په وسيله حلاله روزي پيدا کوي. هر چيرته چې لاړ شي، کار ورته پيدا کيږي، له همدې امله پر خپل ژوند خوشاله وي.
داؤد عليه السلام سره له دې چې د خداي له خوا پيغمبر ؤ، د پښتوب کسب يې هم کاوه. د جنګ لپاره به يې د زغرو جامې جوړولې. هغه به يې بازار ته وړلې او له دې لارې څخه به يې حلاله روزي لاس ته راوړله.

نوي ټکي:

کسب: کار کسبګر: کسي که يک کار(فن) بلد باشد. ډول ډول: قسم قسم ترکاڼي:نجاری
بزګري: کشاورزي پښتوب: آهنگری سوداګري: تجارت زرګري: طلا فروشي
کولالي: ظرفها ګلې درست کردن هيڅ کله: هيچ وقت غل: دزد وړل: بردن
چيرته: جای که سره له دې: با اينکه خوا: طرف زغره: زره.

ګرائمر:

په پښتو کښې ماضي په نهه ډوله ويشل کيږي:
۱. استمراري ماضي، ۲.مطلقه ماضي، ۳. نژدې ماضي، ۴. لرې ماضي، ۵. امکاني استمراري ماضي، ۶. مطلقه امکاني ماضي، ۷. احتمالي ماضي، ۸. تمنايي ماضي، ۹. تاکيدي ماضي.
۱. د استمراري ماضي د جوړولو لار: داسې جوړيږي چې د ټولو لام والا مصدرونو (افعال معلوم) په پاي کښې يې متصل فعلي ضميرونه ورزيات کړې لکه: له راتلل او پخلا کول مصدرونو څخه لاندني مثالونه

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردمذکر غايب	جمع مذکر غايب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
راتلم	راتلو	راتلې	راتلئ	راته/راتلو	راتلل	راتله	راتلې
پخلا کولم	پخلا کولو	پخلا کولې	پخلا کولئ	پخلا کاوۀ	پخلا کول	پخلا کوله	پخلا کولې
بوتلم	پوتلو	بوتلې	بوتلئ	بوته/بوتلو	بوتلل	بوتله	بوتلې

او حکمي متعدي مصدرونو څخه داسې جوړېږي چې فقط مصدر سره مخکښې ضمیر منفصل په یوځای کولو سره جوړېږي او نور څه بدلون پکښې نه راځي. لکه: "ویل"، چې "ما ویل، تا ویل" او نور:

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردمذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ما ویل	مونږ ویل	تا ویل	تاسو ویل	هغه ویل	هغوي ویل	هغې ویل	هغوي ویل
میگفتم	میگفتیم	میگفتی	میگفتید	میگفت	میگفتند	میگفت	میگفتند
ما خندل	مونږ خندل	تا خندل	تاسو خندل	هغه خندل	هغوي خندل	هغې خندل	هغوي خندل

مجهول استمراري ماضي "کیدل" هم د لام په حذف کولو او د هغې پر ځای د متصلو ضمیرونو په راوړلو سره ماضي استمراري جوړېږي او د لام والا متعدي مصدرونو د کیدل پر ځای د "شول" یا "شوم" په یوځای کولوسره هم ماضي استمراري فعل جوړېږي. لکه له "ساتل کیدل" او "وهل کیدم"

مفردمتکلم	جمع متکلم	مفرد مخاطب	جمع مخاطب	مفردمذکر غایب	جمع مذکر غایب	مفرد مؤنث	جمع مؤنث
ساتل کیدم	ساتل کیدو	ساتل کیدې	ساتل کیدئ	ساتل کیدۀ	ساتل کیدل	ساتل کیدله	ساتل کیدلې
وهلے شوم	وهلي شوو	وهلې شوې	وهلي شوئ	وهلے شو	وهلي شول	وهلي شوه	وهلي شوې
زده میشدم	زده میشدیم	زده میشدی	زده میشدید	زده میشد	زده میشدند	زده میشد	زده میشدند

مشق

الف: د لاندې پوښتنو ځوابونه ولیکئ
کسبگر ولې په خپل ژوند خوشاله وي؟
حضرت داؤد (ع) څوک ؤ او څۀ کسب یې کاوۀ؟
حضرت داؤد (ع) به څنگه حلاله روزي لاس ته روا ړله؟
ب: د لاندنیو جملو ژباړه وکړئ
۱. شما زده می شدید. ۲. انها نگهداري میشدند. ۳. تو میگفتی که او ما را راضی میکرد. ۴.از طرف تو من نگهداری میشدم. ۵. من میگفتم او شماها را راضی میکرد. ۶. او یک زن در روز چارشنبه زده مي شد. ۷. من در روز پنجشنبه می امدم. ۸. این دخترها در روز دو شنبه می امدند. ۹. اگر تو میگفتی من می امدم. ۱۰. انها در روز سه شنبه به هرات میرفتند.
ج: له لاندینو ټکو څخه جملې جوړې کړئ
۱. اوړے، ۲. پښتوب، ۳. چیرته، ۴. غل، ۵. ترکاڼي، ۶. ډول ډول، ۷. خوا، ۸. هیڅکله، ۹.وړل، ۱۰. زغره.

لسم لوست

ښه خوي

ښه خوي د سړي قدر عزت او درناوې زياتوي. څوک چې ښه خوي لري هر چا ته ښه ښکاري. خلک ورته په درنه سترګه ګوري، زياته مينه ورسره لري. له بدخويه سړي څخه کرکه کوي. حضرت محمد (ص) فرمايي: "د پوره ايمان څښتن هغه څوک دے چې اخلاق يې تر ټولو ښه وي".

صادق د ښوونځي د دويم ټولګي زده کوونکې او د ډېرو ښو اخلاقو څښتن دے، هغه تل د لمانځه لپاره جومات ته ځي. د ناروغانو پوښتنه کوي. د ښوونکي او مشرانو درناوې کوي، خبرې يې مني، له خپلوانو او ګاونډيانو سره ډېره ښه ګزاره کوي. پلار او مور سره په کارونو کښې مرسته کوي او هم له خپلو ټولګيوالو سره ډېره مينه لري.

سړے په رنګ نه سړے کېږي
سړے هغه دے چې يې خوي د سړو وينه

نوي ټکي:

خوي: عادت چا: کس ښکاري: به نظر ميايد ګوري: نګاه ميکنند کرکه: نفرت
پوره: کامل څښتن:خاوند/ صاحب ټولګې: جمات /کلاس تل: هميشه
لمونځ: نماز خپلوانو: وابستګان/خويشاوندان ګاونډيان: همسايه ګان ګوزاره: ګذران
مرسته:کمک ټولګيوال: همکلاس

يادښت: استفهامی ضميرونه: چې د پوښتنې په وخت کښې د يو شخص يا يو څيز د نومونو پر ځاي استعمال شي چې ځينې په دا ډول دي: ۱. څومره/څونه (چه قدر) ۲. څه (چه، در حالت فاعلی ارتباطی و مفعولی) ۳. څو (چند) څوم/ څومه /څومې (رتبه چند) ۴. کوم/کومه/کومې/کم/کومې پورې/کومه يوه/کومو (کدام، که حالت مذکر، مؤنث و حالا فاعلی و اضافی ان فرق می کنند)

۵. چا: (بمعنی کی) د اشخاصو لپاره د متعدي ماضي په فاعلي ارتباطي حالت کښې استعمالېږي لکه: چا جنګ وکړۀ؟ دا سړے د چا ورور دے؟ چا ته وايې؟ په چا دې پور دے.

(په همدې ځايونو کښې عموماً د "زۀ" ضمير پر ځاي ما ضمير استعمالېږي. لکه ما جنګ وکړه، ما ته وايې، په ما دې پور دے او نور....)

۲. ځوک: (بمعنی کی) د اشخاصو لپاره دے او د "چا" په مقابل کښې عموماً د لازمي افعالو په فاعلي حالت کښې او په حال او راتلوونکي زمانه کښې د متعدي افعالو په فالي حالت کښې او عموما په مفعولي حالت کښې استعمالیږي، خو ارتباطي حالت نه لري، مثلاً ځوک لویدلې دے؟ ځوک راځي؟ ځوک دې وهي؟ ځوک به دې بوځي؟ تا ځوک راوسته؟ ته ځوک راولې او ځوک بیایې؟

په همدې ځایونو کښې زیاتره د "زۀ" ضمیر استعمالیږي، لکه: زۀ لویدلې یم، زۀ راځم، زۀ دې وهم، زۀ به دې بوځم، تا زۀ راوستم، خو په مفعولي حالت چې فعل متعدي وي نو بیا د "زۀ" پر ځاي "ما" ضمیر استعمالیږي.

ګرائمر:

معلومه مطلقه ماضي: داسې جوړیږي د لام او یدل والا مصدرونو استمراري ماضي جوړه کړې له هغې وروسته ورسره په اول کښې د مطلقیت والا "و" ورزیات کړے لکه:

جمع مؤنث	مفرد مؤنث	جمع مذکر غایب	مفردمذکر غایب	جمع مخاطب	مفرد مخاطب	جمع متکلم	مفردمتکلم
وساتلې	وساتله	وساتل	وساته	وساتلئ	وساتلې	وساتلو	وساتلم
وګرځولې	وګرځوله	وګرځول	وګرځاوۀ	وګرځولئ	وګرځولې	وګرځولو	وګرځولم

د حکمي متعدي مصدورنو څخه معلومه مطلقه ماضي د استمراري ماضي په پیل کښې د مجرد "و" په راوړلو سره جوړیږي لکه له خندل، ژړل، لامبل او نورو څخه

جمع مؤنث	مفرد مؤنث	جمع مذکر غایب	مفردمذکر غایب	جمع مخاطب	مفرد مخاطب	جمع متکلم	مفردمتکلم
هغوي‌وخندول	هغې‌وخندول	هغوي‌وخندول	هغۀوخندول	تاسو وخندول	تاوخندول	مونږوخندول	ماوخندول
هغوي‌وژړل	هغې‌وژړل	هغوي‌وژړل	هغۀوژړل	تاسو وژړل	تاوژړل	مونږوژړل	ماوژړل
انها گریه کردند	او گریه‌کرد	انها گریه کردند	او گریه‌کرد	شما گریه کردید	تو گریه‌کردی	ما گریه‌کردیم	من‌گریه‌کردم

مشق

الف: لاندني ټکي په خپلو جملو کښې استعمال کړئ

چا، ځوک، ما، زه، تل، ګاونډیان، ګزاره، کرکه، پوره، څښتن.

ب: د لاندنیو پوښتنو ځوابونه ولیکئ

۱. پیغمبر(ص) دښو اخلاقو په هکله څۀ فرمایي؟

۲. د صادق له ښو اخلاقو څخه دوه ولیکئ
۳. خلک له چا سره مینه کوي؟
۴. خلک له چا کرکه کوي؟

ج: د لاندنیو جملو په پښتو کښې ژباړه وکړئ

۱. من در مدرسه خیلی گریه کردم. ۲. شما در موسم سرما زیاد خندیدید. ۳. او از همسایه ها نگهداري کرد. ۴. من در جنگ مرده بودم ولی خدا مرا نگه داشت. ۵. ان زنها در روستای ما دور زدند. ۶. شما دنبال انها خیلی گریه کردید. ۷. همکلاسی های ما در تابستان به شهر شما می آمدند. ۸. در بهار امسال هوا خیلی خنک است. ۹. صاحب این خانه دوسال پیش مرده است. ۱۰.من در کارها ی خانه با مادر کمک می کنم.

یوولسم لوست

د ملالۍ بوټونه

ملالۍ خپلې مور ته وویل: مورې! ډېر وخت کیږي، چې مونږ له ښوونځي څخه رخصت شوي یو. ما په رخصتۍ کښې له ملګرو سره لوبې وکړې. زمونږ رخصتي ډېره ښه تېره شوه. خو مورې! زمونږ ښوونځې کله پیل کیږي؟

مور یې وویل: ستاسې ښوونځي درې ورځې وروسته پیل کیږي. کله چې ملالۍ د مور خبره واوریده. ژر پلار ته ورغله او ویې ویل: زمونږ ښوونځې درې ورځې وروسته پیل کیږي، زۀ کالي، کتابچې او قلم لرم خو بوټونه مې زاړه شوي دي.

پلار یې وویل: هو لورې بوټونه دې زاړه شوي دي، زۀ به تا او زمرک ته له بازاره نوي بوټونه راوړم څکه د زمرک بوټونه هم له کاره وتلي دي.

زلمي، زمرک او ملالۍ ته وویل: "وګورئ! پلار ستاسو لپاره بوټونه راوړي دي څومره ښه بوټونه دي. زه د ښوونځي لپاره کالي، کتابچې او قلم لرم، بوټونه مې هم نوي دي، خو ستاسو بوټونه زاړه شوي وو. پلار دغه نوي بوټونه تاسې ته راوړي دي . خپل نوي بوټونه مو واخلئ.

ملالۍ وویل: زمرکه! دا دي خپل بوټونه دې واخله. زمرک خپل بوټونه په پښو کړل پلار، ملالۍ او زمرک ته وویل: خپل نوي بوټونه مو په پښو کړل؟ خوښ مو شول؟

زمرک وویل: هو پلاره! خپل نوي بوټونه مو په پښو کړل، ډېر مو خوښ شول.

ملالۍ وویل: پلاره! اوس مونږ د ښوونځي لپاره کالي، کتابچې او قلمونه لرو، بوټونه مو هم نوي شول، له تاسې څخه ډېره مننه کوو.

نوي ټکي:

بوټونه: یک نوع کفش   رخصت: تعطیل   لوبې: بازی   واوریده: شنید (اوریدل)
ورغله: پیش او رفت   زوړ/زړه/زړې/زاړه: قدیم   وګوره: نګاه کن (کتل)   نوي/نوې: جدید
وتل: بیرون رفتن   واخلئ: بګیرید (اخستل)   مننه: تشکر

یادابنت:

له هغو حالتونو څخه چې پکښې نوم، فعل، صفت او قیدونه بدلیږي، ځینې دا دي:

	اصلي حالت	د	له .... څخه/ځنې/نه (ارتباطي حالت)	کښې (ظرفي حالت)	فاعلي متعدي حالت	پر/په (مفعولي حالت)	ته (مفعولي حالت)	سره
مفرد مذکر	سړے	د سړي	له سړي څخه/ځنې/نه	سړي کښې	سړي وخوړه	په سړي	سړي ته	سړي سره
	هغه	د هغهٔ	له هغهٔ څخه/ځنې/نه	هغهٔ کښې	هغهٔ وخوړه	په هغهٔ	هغهٔ ته	هغهٔ سره
	ښوونکې	دښوونکي	لهښوونکيڅخه/ځنې/نه	ښوونکي کښې	ښوونکي وخوړه	پهښوونکي	تهښوونکي	سرهښوونکي
جمع مذکر	سړي	د سړيو	له سړيو څخه/ځنې/نه	سړيو کښې	سړيو وخوړه	په سړيو	سړيو ته	سړيو سره
	غرونه	د غرونو	له غرونو څخه/ځنې/نه	غرونو کښې	غرونو وخوړه	په غرونو	غرونو ته	غرونو سره
	هغوي	د هغو	له هغو څخه/ځنې/نه	هغو کښې	هغو وخوړه	په هغو	هغو ته	هغو سره
مفرد مونث	ښځه	د ښځې	له ښځې څخه/ځنې/نه	ښځې کښې	ښځېوخوړه	په ښځې	ښځې ته	ښځې سره
	ځمکه	د ځمکې	له ځمکې څخه/ځنې/نه	ځمکې کښې	ځمکې وخوړه	په ځمکې	ځمکې ته	ځمکې سره
	هغه	د هغې	له هغې څخه/ځنې/نه	هغې کښې	هغې وخوړه	په هغې	هغې ته	هغې سره
جمع مونث	ښځې	د ښځيو	له ښځيو څخه/ځنې/نه	ښځيو کښې	ښځيو وخوړه	په ښځيو	ښځيو ته	ښځيو سره
	ونې	د ونو	له ونو څخه/ځنې/نه	ونو کښې	ونو وخوړه	په ونو	ونو ته	ونو سره
	هغوي	د هغوي	له هغوي څخه/ځنې/نه	هغوي کښې	هغوي وخوړه	په هغوي	هغوي ته	هغوي سره

مشق

الف: د پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. ملالۍ ولې بوټونه غوښتل؟

۲. زلمي هغوي ته څه وویل؟

۳. ملالۍ خپلې مور ته څه وویل؟

۴. مور ملالۍ ته څه ځواب ورکړ؟

ب: له نوو ټکو څخه جملې جوړې کړئ.

بوټونه، رخصت، لوبې، واوریده، ورغله ،زوړ/زړه/زړې/زاړه، وګوره، نوي/نوې ،وتل، واخلئ
مننه